

Sídelní architektura 60. a 70. let 20. století ve Zlínském kraji

Jaroslav NOVOSAD; Nelly KOMENDOVÁ; Miroslav LANC

ANOTACE: Soustředěná bytová výstavba budovaná v 60. a 70. letech 20. století v souladu s principy typizace a unifikace vytvořila životní prostředí pro velkou část obyvatel České republiky. Tato problematika představuje specifický fenomén z hlediska kulturního, architektonického i urbanistického vývoje. Článek nabízí přehled realizovaných obytných souborů z uvedeného období na území Zlínského kraje s detailnějším popisem sídlišť měst Zlín, Uherské Hradiště a Rožnov pod Radhoštěm.

1

Úvodem

Tento příspěvek je první, předběžný pokus zachytit výsledky probíhajícího, letos zahájeného výzkumu,¹ jehož cílem je zdokumentovat rozsah a kvalitu výstavby panelové sídelní architektury 60. a 70. let 20. století na území Zlínského kraje. Výzkum je součástí širšího současného trendu, který se obrací k architektuře druhé poloviny 20. století, snaží se ji zbavit primárně ideologického hodnocení a pokouší se nacházet a charakterizovat specifické problémy a hodnoty této tvorby. Socialistická výstavba ve druhé polovině 20. století výrazným způsobem ovlivnila obraz měst, obcí i volné krajiny naší země, což platí bez ohledu na její kvalitu a architektonicko-urbanistické parametry. Společenské a historické souvislosti, které formovaly rozsah i obraz této výstavby, přinášejí řadu zajímavých poznatků a informací a překvapivě často také zjištění, že donedávna odmítané výsledky socialistického stavebnictví mohou skrývat nejen

umělecky, technicky či koncepčně pozoruhodný výkon.

Zcela specifickým a mimořádně kontroverzním tématem spojeným s touto etapou jsou panelová sídliště. V poslední době je jim věnována řada projektů a odborných prací,² složitost tématu z hlediska památkové péče nastínilo například čtvrté číslo Zpráv památkové péče 2015. Jde o otázku dosti ožehavou, ale tím spíše bychom měli usilovat o co nejširší poznání aktuálně dochovaného sídelního stavebního fondu. Výzkum, jehož součástí je tento příspěvek, se o toto poznání snaží v rámci zlínského regionu, a to ve třech etapách.

Tento článek popisuje výsledek první etapy průzkumu, která měla za cíl plošné zmapování a základní identifikaci obytných souborů sledovaného období ve Zlíně, Uherském Hradišti a Rožnově pod Radhoštěm s tím, že průzkum dalších lokalit bude pokračovat v následujícím období. Faktickým výsledkem první etapy je přehled jednotlivých obytných souborů a jejich

Obr. 1. Zlín (okres Zlín), sídliště Jižní Svahy, pohled na celek sídliště od jihu. (Foto: Miroslav Lanc, 2015)

■ Poznámky

1 Jedná se o výzkum a mapování sídelní architektury 60. a 70. let 20. století Zlínského kraje, který je součástí dílčího okruhu výzkumného cíle Okruh urbanistických celků druhé poloviny 20. století v rámci DKRVO řešeného v NPÚ, ÚOP v Kroměříži v letech 2015–2017.

2 Např. publikace ZADRAŽILOVÁ, Lucie. *Když se utopie stane skutečností. Panelová sídliště v Československu 1953–1989*. Praha / Řevnice : Arbor Vitae, 2013. ISBN 978-80-7467-058-9; Bulletin České komory architektů, č. 1, 2015, na téma Sídliště. ISSN 1804-2066; výstava Příběh paneláků ve Zlínském kraji konaná ve dnech 14. 7. – 11. 10. 2015 v Krajské galerii výtvarného umění ve Zlíně v rámci výzkumného úkolu NAKI *Panelová sídliště v České republice jako součást městského životního prostředí: Zhodnocení a prezentace jejich obytného potenciálu* řešeného Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze.

bodová identifikace v mapovém podkladu jednotlivých měst s detailnějším vyhodnocením panelových sídlišť zmíněných měst. V předchozím období byla v této oblasti v rámci projektu NAKI *Panelová sídliště v České republice jako součást městského životního prostředí: Zhodnocení a prezentace jejich obytného potenciálu* na území Zlínského kraje vyhodnocena sídliště Trávníky v Otrokovicích, Obeciny, Bartošova čtvrť a Jižní svahy ve Zlíně a také první zlínský panelový dům typu G postavený v tehdejší Československu.³ Tento průzkum je zaměřen na celé území kraje, kde dosud bylo identifikováno celkem 50 obytných souborů sledovaného období rozdílného rozsahu i kvality. V navazující etapě projektu by měl být z uvedených souborů proveden výběr sídlišť, která budou podrobena hlubší analýze a kritickému rozboru na základě předem definovaných kritérií, k nimž by měl patřit popis urbanistické struktury sídliště, definování její kvality, zhodnocení autentické podoby souboru, vazba na stávající zástavbu, popřípadě historické jádro města apod. S ohledem na aktuálně postupující proces regenerace a humanizace sídlišť, měnící vzhled jednotlivých objektů i celých souborů, lze kritérium původní architektonické podoby či interiérového řešení jednotlivých objektů zaznamenat spíše jako doplňující a informativní.

Zjištěné poznatky by měly v závěrečné etapě projektu v roce 2017 poskytnout podklady k definování památkové kvality jednotlivých obytných souborů a posoudit možnosti a účelnost jejich možné památkové ochrany.

Panelový systém „G“ jako předpoklad rozšíření sídlištní architektury v 60. a 70. letech 20. století ve Zlíně

Zlínský region má v dějinách panelové sídlištní výstavby specifické postavení.⁴ Právě ve Zlíně (tehdy Gottwaldově) byl totiž v průběhu 50. let 20. století vyvinut náš první panelový systém jako tzv. systém „G“ s příčným rozponem 3 600 mm. Navrhli ho dva bývalí architekti Baťova projekčního oddělení Bohumír Kula a Hynek Adamec. Z typu G 40 (číslo znamená počet bytových jednotek) pak smontovali první pětipodlažní panelový dům ve Zlíně a vlastně i v tehdejší Československu. Stojí na Benešově nábřeží u podjezdu pod železnicí. Tento objekt nese celou řadu neoklasicistních detailů, včetně zubořezu na římsách, hlavic pilastrů a ornamentů nad vstupem. Byly tak maskovány spáry panelů, mohly být zakryty jakékoli nerovnosti hran či rohů panelů a zároveň se zlepšovaly tepelněizolační vlastnosti spojů. Na druhou stranu se zvyšovala jak hmotnost stavby, tak časová a materiálová náročnost. Musel tedy následovat další krok ke zjednodušení; ve spolupráci se Stavoprojektem Zlín vypracová-

vali Vladimír Kubečka a Bohumír Kula panelový typ, poprvé s bytovým jádrem, s označením podle roku zpracování G 57. Varianta G 57 se stala celostátně používaným typem, a to v řadě různých modifikací. V roce 1961 se ve Zlíně dokonce konala konference zaměřená na další zdokonalení a využití tohoto panelového systému.⁵ Charakteristickým prvkem G 57 byly příčné nosné panely ze struskopemzobetonu a obvodové panely z téhož materiálu, ale menší hmotnosti. Původní tloušťka příčných nosných panelů byla 200 mm, obvodové panely měly tloušťku 250 mm, u dalších variant pak tyto dimenze byly upravovány až na 150 mm u nosných panelů a 300 mm u obvodových panelů. Obvodové panely byly vyráběny v převážné míře jako jednovrstvé s dokončenou povrchovou úpravou již z výroby, vícevrstvé sendvičové obvodové pláště byly spíše výjimkou.

Zlín

Město Zlín, tak jak ho známe dnes, bylo utvářeno v první polovině 20. století díky aktivitám a expanzi firmy Baťa.⁶ Neustálé rozšiřování obuvnického závodu si vyžádalo nutnost řešit zásadní otázky rozvoje městského urbanismu a ubytovacích kapacit dlouho před 2. světovou válkou ještě za života Tomáše Bati. Základní snahou T. Bati a posléze i Jana Antonína Bati bylo mimo jiné vytvořit pro své zaměstnance takové životní podmínky, které jim umožní odvést ty nejlepší pracovní výkony v baťovské firmě. Rozvoj Zlína byl tak od samého počátku konzultován a řešen významnými architekty, jako byli například Jan Kotěra nebo Francouz Le Corbusier následovaní Františkem Lydie Gahrou, Vladimírem Karfíkem a mnoha dalšími.⁷ Díky jejich projektům se dá Zlín označit za první skutečně funkcionalistické město na světě, jeden z památníků moderní architektury. Co je důležité, už od samého počátku se v plánech rozvoje Zlína objevuje myšlenka zahradního města. Koncept se stal vzorem pro řadu sateitních měst zakládaných firmou Baťa po celém světě.

Výstavba města Zlína (později Gottwaldova) po 2. světové válce i přes změněné politické poměry pokračovala zpočátku přesně v duchu moderních urbanistických tradic baťovského města.⁸ Vše bylo ale daleko více podřízeno kvantitě. V roce 1960 se zlínský architekt a urbanista Eduard Staša zamýšlí nad budoucností města.⁹ V článku *Problémy jednoho města* v časopise *Československý architekt*¹⁰ se dočteme, že 60 % území Zlína tvořila zástavba z rodinných domků, které zabíraly v podstatě veškeré údolní rovinné plochy kolem řeky Dřevnice. Staša si všímá mimo jiné i širších souvislostí, když uvádí rok 1957 jako rok přijetí nového směrného územního plánu města a rok 1959 jako rok při-

jetí podrobného plánu výstavby ve středu města. Souhrnně uvádí, že by se podle těchto plánů do roku 1970 mělo postavit přibližně 7 000 nových bytů. To by znamenalo, že oproti stavu z roku 1960 (11 000 bytů) by se obyvatelstvo města rozšířilo o 60 %. Eduard Staša to vidí jako velkou příležitost i proto, že je území údolního města „...stavebně vyčerpáno, nemá volných ploch a možností asanace jsou omezené“.¹¹

Výše uvedený územní plán z roku 1959, jehož autorem je právě Eduard Staša s kolektivem, předpokládal rozvoj nového osídlení několika různými směry. Počítalo se s dostavbou rozestavěných sídlišť Janušovice, Bartošova čtvrť, Podhoří a Mladcová, s výstavbou na volných plochách v Malenovicích, s dostavbou a rekonstrukcí ve starém centru města a s výstavbou na území tzv. Jižních Svahů na severním okraji města. Spolu s bytovou výstavbou se samozřejmě počítalo i s výstavbou veřejných budov, nových kulturních center a sítě služeb.

Vznik většiny panelových sídlišť ve Zlíně spadá do let 1956–1984, některé celky však byly založeny již dříve. Níže je uveden přehled všech sídlištních útvarů na území dnešního města tak, jak byly chronologicky zakládány.

■ Poznámky

3 Více o projektu viz www.panelaci.cz [cit. 10. listopadu 2015].

4 ZARECOR, Kimberly Elman. *Utváření socialistické modernity: bydlení v Československu v letech 1945–1960*. Praha : Academia, 2015. S. 365–368. ISBN 978-80-200-2308-7.

5 STAŠA, Eduard. Výstavba panelových domů G 57. In *Československý architekt: čtrnáctideník Svazu architektů*. 1961, č. 19, s. 3. Bez ISSN.

6 Více např. podrobněji viz NOVÁK, Pavel. *Zlínská architektura 1950–2000*. Zlín : POZIMOS, 2008. ISBN 978-80-254-3216-7; BRYCHTOVÁ, Lucie. Rodinné bydlení v meziválečném Zlíně a jeho pozdější vývoj. Brno, 2010, 40 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy. 14-06-2010 (dostupné online na is.muni.cz); OBŠÍVAČ, Jan. Meziválečný Baťův Zlín – ideální průmyslové město, výkladní skříň firmy a základna hospodářské expanze. Brno, 2006, 81 s. Diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Historický ústav. 18-09-2006 (dostupné online na is.muni.cz); *Jan Antonín Baťa – život a dílo, pokračovatel práce Tomáše Bati: mezinárodní konference: sborník: Zlín 2.–3. května 2007*. Zlín : Statutární město Zlín, 2007. ISBN 978-80-239-9247-2.

7 NOVÁK, P., cit. v pozn. 7. S. 40–41, 226–227.

8 Podrobněji tamtéž.

9 STAŠA, Eduard. Problémy jednoho města. In *Československý architekt: čtrnáctideník Svazu architektů*. 1960, č. 9, s. 3. ISSN 0009-0697.

10 Tamtéž.

11 Tamtéž.

2

3

Nejstarším sídlištním komplexem ve Zlíně jsou Obeciny mezi ulicemi Vizovickou a Příluckou (pokračování Štefánikovy ulice) po obou stranách Jaroslavického potoka. Šlo o třípatrové zděné nájemní bytové domy stavěné po 2. světové válce od roku 1947. Autorem urbanistického řešení byl arch. Vladimír Kubečka, autorem bytů Vladimír Karfík. Všechny řemeslné práce byly unifikovány. Výstavba první etapy byla ukončena v roce 1949, kdy stálo dvanáct bloků tříetážových domů stupňovitě řazených na mírně svažitém terénu. O pokračování výstavby sídliště se rozhodlo v roce 1960. Další etapa trvala dva roky, přistavěny byly dva bloky se čtyřmi řadami. V letech 1969–1974 bylo sídliště definitivně dokončeno až po blok XIX. Dnes ho tvoří kolem 600 bytů, má tedy více než dva tisíce obyvatel.¹²

V letech 1956–1959 a 1968–1969 vyrostlo panelové sídliště Padělký-Janušovice se 724 byty na místě demolované baťovské čtvrti Padělký i starší zástavby Sokolské ulice. Šlo o domy typu G 40 a T 16. Autorem druhé etapy byl Antonín Flašar.¹³

V letech 1958–1962 a 1970–1972 (koncem roku 1969 bylo rozhodnuto o výkupu pozemků pro další rozšíření sídliště směrem na východ) následovalo poměrně velké sídliště Bartošova čtvrť autorů Adolfa Zikmunda, Bohumíra Kuly, Arnošta Kubečky a Adolfa Šroma s 924 byty na východním okraji Zlína mezi sídlištěm Obeciny (Julia Fučíka) a nemocnicí. Zástavba je tvořena typem G 57.¹⁴ Jedná se o první panelové sídliště ve Zlíně s pravoúhle koncipovanými deskovými bytovými domy vytvářejícími dopravně nerušené prostředí doplněné budovami obchodního centra a školy. Ve druhé etapě bylo sídliště doplněno čtyř- a pětipodlažními deskovými a bodovými panelovými domy.

Menší sídliště Benešovo nábřeží (tehdy nábřeží Pionýrů) se vtěsnilo na úzký pruh území mezi

železnicí a řekou pod ústím Janušovice a spolu s domy z konce 40. let obsáhlo 631 bytů.¹⁵

Západně od centra města podél silnice směřující na Otrokovice se v letech 1962–1968 a 1971–1974 stavělo velké sídliště Malenovice projektanta Arnošta Kubečky (2 050 bytů). Panelová výstavba se prosadila na rozsáhlé ploše na západním okraji tohoto integrovaného městečka, a to mezi Tyršovou ulicí a železnicí (zčásti i jižně od Tyršovy ulice). Vyroستlo zde panelové sídliště s vybaveností, jejíž těžiště s kulturním střediskem, kinem, poštou aj. zaujalo polohu zbořeně západní strany návsi (Masarykovy ulice).¹⁶ Na sídlišti nalezneme v podstatě dva typy panelových domů, řadové na ulicích Chelčického, Husově i třídě Svobody a výškové samostatně stojící na třídě Svobody. Řadové domy na ulici Chelčického byly projektovány A. Kubečkou pro KIU Brno v lednu 1964. Jde o typ G 57 – SG 60,¹⁷ který se ve svých konstrukcích přibližuje typu G 57. Kolaudovány byly v roce 1966, domy na Husově ulici již v roce 1964. Výškové desetipatrové stavby na třídě Svobody byly rovněž projektovány v roce 1964 a kolaudovány v roce 1966, typově jde opět o konstrukční systém G 57 – SG 60.

Mezi lety 1968–1969 byly postaveny věžové domy na ulici 2. května autora Antonína Flašara, který vycházel z koncepce akcentování podružného centra ve staré zástavbě čtvrti Zálesná. Ve stejné době, mezi lety 1969–1971, vyrostlo i menší sídliště Podhoří autorů Adolfa Zikmunda a Adolfa Šroma se 706 byty na dosud nezastavěném západním okraji městské čtvrti. Později, mezi lety 1978–1979, následovalo ještě nevelké sídliště Kúty autorů Dušana Živockého a Františka Balajky se 486 byty, kterému ustoupila východní polovina stejnojmenné baťovské zástavby. Další menší skupiny panelových domů vyrostly na konci 80. let ve

Obr. 2. Zlín (okres Zlín), sídliště Jižní Svahy, lodžiové domy. (Foto: Miroslav Lanc, 2015)

Obr. 3. Zlín (okres Zlín), sídliště Jižní Svahy, I. segment. (Foto: Miroslav Lanc, 2015)

čtvrti Mokrá (mezi Jižními Svahy a Mladcovou), mezi Příluckou ulicí a ulicí Boněčko (v návaznosti na sídliště Julia Fučíka / Obeciny) a v rámci starší čtvrtě Lazy.¹⁸

Panelová výstavba Zlína 60. a 70. let 20. století, jejíž přehled je zde uveden, znamenala upuštění od charakteristických znaků zlínské architektury. Jednotlivé celky jsou sice v zásadě zakomponovány do konceptu zlínského urbanismu a respektují více méně pravoúhloú uliční síť a výškové regulace, ale vzhledem k možnostem, které naznačil předválečný vývoj, jde o pokles do průměrnosti a podprůměrnosti československého socialistického stavebnictví.

Zásadní výjimku však tvoří první etapa výstavby sídliště Jižní Svahy.

Zlínské Jižní Svahy

Obytný soubor Jižní Svahy je nejvýznamnější a největší lokalitou komplexní bytové výstavby

■ Poznámky

12 KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 8. díl V–Ž. Praha : Libri, 2011. ISBN 978-80-7277-410. S. 628–629.

13 Tamtéž.

14 Tamtéž. S. 629.

15 Tamtéž.

16 Tamtéž. S. 631.

17 Příčný nosný stěnový systém, ztužení v podélném směru zajišťují podélné stěny. Rozpon je 3,6 m, konstrukční výška podlaží je 2,85 m. Lodžie jsou zapuštěné, vedle výtahové šachty představené.

18 KUČA, K., cit. v pozn. 13. S. 629–630.

ve Zlíně, která svým situováním vytváří výraznou dominantu při pohledech ze středu města a protějškých svahů údolí řeky Dřevnice nad Čepkovem. Výstavba tak velkého bytového souboru vycházela z potřeby přilákat do města nové zaměstnance pro zdejší průmysl, který se stále dařilo rozvíjet, ať už šlo o nástupnické firmy Baťových závodů nebo o nové podniky. Po vyčerpání volných stavebních ploch ve městě bylo na konci 60. let 20. století území dnešních Jižních Svahů jedinou možnou variantou pro novou výstavbu v takovém měřítku. Zlín je totiž položen v poměrně úzkém údolí a ze severu i z jihu je obklopen kopci. Město se až do této doby rozvíjelo především ve směru východo-západním, kde zástavba nemusela řešit problémy spojené s velkými výškovými rozdíly terénu.

Řešení Jižních Svahů lze považovat za pozitivní důsledek ustavení útvaru hlavního architekta okresu v roce 1966 a samozřejmě i politického uvolnění ve druhé polovině 60. let 20. století. Plán zástavby kopců severně od starší zástavby Zlína v údolí existoval již delší dobu. Urbanistický koncept Jižních Svahů byl ale několikrát řešen už za působení firmy Baťa, ať už to bylo v regulačních plánech Františka Lydie Gahury ze 30. let nebo v návrzích Le Corbusiera z roku 1936.¹⁹

V roce 1968 byla vyhlášena omezená neanonymní soutěž na celkové řešení sídliště,²⁰ které se účastnily tři kolektivy projektující na Zlínsku. Byl to zlínský Stavoprojekt pod vedením architektů Jana Palackého a Františka Rozhona, prof. Bohuslav Fuchs s kolektivem a architekti Jiří Gřegoričik a Šebestián Zelina z Pozemních staveb Zlín. Posledně jmenovaní se svou studií zvítězili. Obytný obvod zasadili do poměrně příznivého krajinného rámce s charakteristickým svahovým terénem, kde v době před výstavbou nechyběly lesy ani pasekářské zahrady. Náklady na jednu bytovou jednotku byly stanoveny na 220 000 Kčs.

V rozhovoru s Šebestiánem Zelinou uveřejněném v časopise Československý architekt z roku 1971²¹ se můžeme dočíst, že základní myšlenka projektu vychází z tradice zahradního města. Krajina měla na vzhled sídliště zásadní vliv stejně jako využití tradičního zlínského stavebního materiálu – pálené cihly, resp. obkladu cihelným páskem.

Pro první etapu výstavby, mezi lety 1972 až 1980, je charakteristický soulad se starší zlínskou architekturou, a to jak v urbanistickém řešení, tak i v materiálovém pojetí. Přispěla k tomu připravovaná nová stavební soustava, označovaná jako NKS-G²² (Nová konstrukční soustava – Gottwaldov), kterou v letech 1970–1971 vytvořil kolektiv VÚMS Zlín ve spolupráci se Státním typizačním ústavem

4

Praha. Jejím přínosem kromě možnosti použití tradičních cihelných materiálů na fasádách bylo i to, že umožnila u bytů vyšších kategorií i větší plošný standard. Kontinuitu se zlínským urbanismem bylo dosaženo použitím převážně bodových domů, doplněných nízkou zástavbou domů řadových. Jako dominantního prvku bylo použito tzv. výškového segmentového domu, který současně tvoří i dominantu centra okřesového občanského vybavení. První segmentový dům, tzv. I. segment, navržený Šebestiánem Zelinou v roce 1978, byl ve druhé etapě doplněn dalším podobným objektem – tzv. II. segmentem.²³ Mimo jiné pak také došlo k důslednému oddělení dopravy od pěšího provozu a byla vytvořena garážová stání pro v té době dostatečný počet aut. Smíšená kombinace zástavby navíc umožnila tvorbu rozmanitých prostorů se zelenými plochami.²⁴

Důležitým předpokladem výstavby bylo zprístupnění vysoko položeného území Jižních Svahů novou, technicky i finančně náročnou komunikací (nynější Okružní ulice) a zprovoznění panelárny. První etapa měla 3 699 bytů s asi 10 000 obyvateli. Pohledově tvoří první etapa západní část panoramatu z centra města. Zvláštností této výstavby byla i skutečnost, že generálním projektantem, dodavatelem i organizací pověřenou inženýrskou činností byla jedna organizace – PS Gottwaldov.

Základním prvkem výstavby první etapy Jižních Svahů jsou tzv. bodové domy stavěné od roku 1972. Urbanisticky jsou zapojeny do čelního povrchu po vrstevnicích. Stojí na ulicích

Obr. 4. Zlín (okres Zlín), sídliště Jižní Svahy, letecký pohled na ústřední část sídliště, vpravo dole charakteristický půdorys I. segmentu. (Převzato z: maps.google.com, snímek z r. 2015)

Družstevní, Slunečná a Středová. Jsou převážně pětipodlažní, někdy až sedmipodlažní, s výklopnými okny a s částečně nebo plně zapuštěnou konstrukcí velkých balkonů, které jsou zespoda pobity dřevem, po obvodu celého domu. Některé mají omítku, jiné jsou pouze natírané, později se začaly používat povrchově upravené panely. Všechny mají keramický obklad přízemí a nároží z cihelných pásků. Toto materiálové řešení fasád odkazuje na kontinuitu moderní výstavby s tradiční baťovskou architekturou a v kontextu běžné dobové výstavby v Československu je naprosto ojedinělé. První prototypy domů mají dokonce cihlové zá-

■ Poznámky

19 NOVÁK, P., cit. v pozn. 7.

20 PODZEMNÝ, Milan. Sídlíště Jižní Svahy ve výstavbě. In *Československý architekt: čtrnáctideník Svazu architektů*. 1971, č. 20, s. 3. ISSN 0009-0697.

21 Tamtéž.

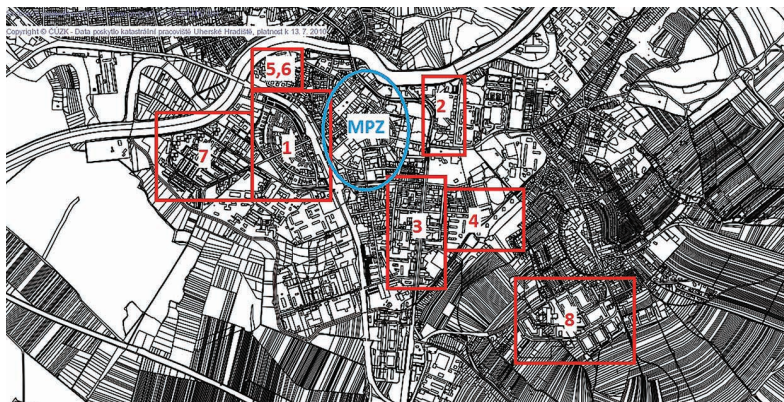
22 Typ NKS byl stavěn mezi lety 1975–1983, nejčastěji 4-, 8- nebo 12podlažní. Obvodový plášť je vrstvený, nosný. Konstrukční výška podlaží je 2,8 m, stěnové panely mají tloušťku 150 mm, rozpon je 2,4, 3,0, 3,6 nebo 4,2 m.

23 NOVÁK, P., cit. v pozn. 7. S. 24.

24 Tamtéž.

Obr. 5. Uherské Hradiště (okres Uherské Hradiště), orientační plánec bytových souborů a jejich umístění vůči městské památkové zóně Uherské Hradiště: 1 – obytný soubor Mojmir; 2 – obytný soubor V Tůních; 3 – zástavba podél třídy Maršála Malinovského; 4 – obytný soubor Pod Svahy; 5, 6 – sídliště Stará Tenice; 7 – sídliště Mojmir II. (Autorka: Nelly Komendová, 2015)

Obr. 6. Uherské Hradiště (okres Uherské Hradiště), letecký snímek města – vlevo sídliště Mojmir II, uprostřed obytný soubor Mojmir I, vpravo nahoře historické jádro města. (Převzato z: maps.google.com, snímek z r. 2015)

5

klady přízemních pater.²⁵ Byty jsou celkově dispozičně velkorysejší a připomínají vzdáleně tradiční zlínský domek. Na ulicích Jílová, Polní a Luční je konstrukční systém NKS-G nahrazen daleko rozšířenějším typem T 06 B se závěsnými balkony, i zde jsou však části obloženy cihelným páskem.

Vrcholným urbanistickým a architektonickým počinem obytného souboru Jižní Svahy jsou lodžiové domy se začleněnými garážemi, stavěné od roku 1972. Jde o blokovou zástavbu pětipodlažních domů stupňovitě na sebe navazujících ve svažitém terénu. Postaveny byly celkem tři bloky na půdorysu písmene L severovýchodně od sídlištního centra (segmentu) a jeden jihozápadně směrem k ulici Družstevní. Boční stěny bez oken jsou obloženy cihelným páskem, směrem vzhůru se zužující lodžie tvoří vždy minimálně jednu celou podélnou stranu domu a neobvyklým způsobem člení fasádu. Mezi jednotlivými bloky navíc vznikla uzavřená nádvoří se stromy a zelenými plochami, parkovacími místy a dětskými hřišti. Malá výška bytových domů, rozmanitost fasád a uzavřená nádvoří vytvořila atypické příjemné prostředí drobného měřítka, které se naprosto vymyká charakteru běžných sídlišť té doby.

Od roku 1974 se stavěly čtyři tzv. chodbové domy, které byly doplňkem bodových a lodžiových domů. Obsahují pouze malometrážní byty – garsonky – o rozloze cca 33 m². Charakteristickým prvkem je fasáda tvořená z přesazovaných lodžií (oproti lodžiovým domům mají všechny stejné rozměry, nezužují se) a dlouhé rovné chodby v interiéru s řadami dveří, díky kterým získaly tzv. chodbové domy své označení.

Zlínské terasové domy na Jižních Svazích vznikly díky inspiraci z realizací takových staveb ve Švýcarsku, Německu a skandinávských zemích.²⁶ Stavěly se mezi lety 1971–1978. Každý dům obsahuje osm bytů. Čtyři největší mají terasu, dva menší balkon a dvě garsonky malou terasu. Součástí komplexu jsou vždy garáže pro šest bytů, sklepy a sušárna.

Výškovým středobodem sídliště je čtrnáctipodlažní výškový segmentový dům s přilehlým

6

komplexem občanské vybavenosti – tzv. I. segment. Jde o naprosto ojedinělý objekt v rámci panelové výstavby, jehož inspiraci můžeme hledat v domech kolektivních. Jeho výjimečnost spočívá v půdorysném řešení a v dělení bytů v interiéru. Půdorys je segmentový, přesněji řečeno severní část je obdélná, jižní je tvořena segmentovým obloukem. Architekti Jiří Gřegoričik a Šebestián Zelina prohnáním domu dokázali důmyslně využít jižní stranu pro přirozené osvětlení garsonek, které se zde nacházejí, severní strana segmentové části je využita pouze pro společné chodby. V podélné části nalezneme malometrážní byty. Obytný soubor pak byl mimo jiné doplněn o pavilonové objekty škol, mateřských školek, jeslí a také o objekt samoobsluhy a cukrárny.

Sídliště Jižní Svahy bylo rozšiřováno i v následujících letech. Druhá etapa probíhala mezi lety 1980–1990 a bylo v ní zastavěno území severně a východně od budov první etapy. Celkový urbanistický koncept sídliště byl tím doplněn o skupinu bodových domů výškově řeše-

ných tak, aby na pohledově exponovaných místech byla umístěna nižší zástavba.

Sídliště Jižní Svahy je souborem projekčně a autorsky řešeným kolektivem architektů zlínského Stavoprojektu (dříve Stavoprojekt Brno, odštěpný závod Stavoprojekt Gottwaldov).²⁷ Z předchozího popisu je zřejmé, že se jedná o urbanisticky výjimečný soubor spojující kvali-

■ Poznámky

25 Zlínská architektura: Jižní Svahy I. etapa – bodové domy NKS-G [online]. Dostupné z WWW: <http://architektura-razlin.cz/jizni-svahy-i-etapa-bodove-domy-nks-g>. [cit. 2015-06-15].

26 Zlínská architektura: Jižní Svahy I. etapa – Terasové domy + ostatní infrastruktura [online]. Dostupné z WWW: <http://architektura-razlin.cz/jizni-svahy-i-etapa-terasove-domy-ostatni-infrastruktura>. [cit. 2015-06-15].

27 CHABIČOVSKÝ, František; KASALICKÝ, Václav et al. Stavoprojekt Brno 1948–1988. 40 let architektonické tvorby Stavoprojektu. Brno : Stavoprojekt – Svaz českých architektů / Český fond výtvarných umění, 1988. Bez ISBN. SM 400/77-III/1.

7

Obr. 7. Rožnov pod Radhoštěm (okres Vsetín), sídliště 1. máje, deskové domy G 57 z let 1966–1967 u zrušeného hřbitova. (Foto: Jaroslav Novosad, 2015)

Obr. 8. Rožnov pod Radhoštěm (okres Vsetín), sídliště 1. máje, ulice 1. máje od východu. (Foto: Jaroslav Novosad, 2015)

tu dobové architektury i urbanistického řešení s vazbou na morfologii terénu a krajinný rámec lokality. Autorům projektu se podařilo i přes velikost řešeného území vytvořit prostředí přijatelného měřítka, a to i díky rozmanitosti navržených a realizovaných bytových domů. Hodnota souboru by v budoucnosti mohla být důvodem pro památkovou ochranu území.

Uherské Hradiště

Město Uherské Hradiště reprezentuje v porovnání s moderním Zlímem silně tradiční a historicky významné královské hrzené město. Bohatá historická tradice a stavební vývoj se dochovaly dodnes v kompaktní urbanistické struktuře historického jádra, vymezeného zbytky středověkého i barokního opevnění s navazující kvalitní a plánovanou výstavbou 19. a první poloviny 20. století. Tato dochovaná urbanistická situace předurčila a definovala možnosti plošné bytové výstavby, která se tak ve větších celcích objevuje v okrajových částech města. Studium problematiky bytové výstavby druhé poloviny 20. století soustředěné na území Uherského Hradiště, přestože se jedná o historicky nedávné období, nepříznivě ovlivnila absence původní územní plánové dokumentace. Dle sdělení pracovníků Městského úřadu byl archiv MěÚ Uherské Hradiště z části zničen během povodní v roce 1997. Řada spisové a plánové dokumentace tak byla ztracena. V současné době lze ve stavebním archivu města nalézt projektovou dokumentaci k realizaci jednotlivých objektů včetně stavebních povolení a ko-

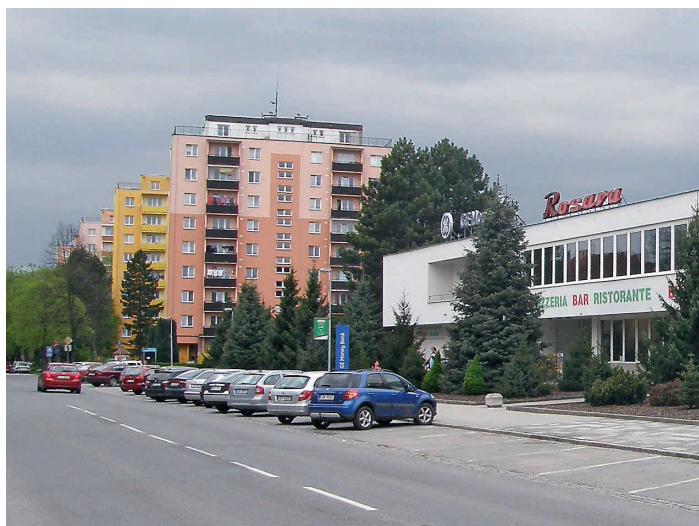
laudačních protokolů. Územní plánovou dokumentaci, projektové úkoly, popřípadě studie souboru staveb k jednotlivým realizovaným sídlištím se zatím nepodařilo dohledat.

Dílič informace o bytové výstavbě na území města, a to především z hlediska harmonogramu výstavby a kapacitního vybavení, poskytuje dobový tisk. Problematice bytové výstavby a řešení bytové situace na území města Uherské Hradiště byla pravidelně věnována pozornost v měsíčníku *Zpravodaj města Uherské Hradiště*, kde zastupitelé MěstNV podrobně informovali o průběhu výstavby a svých plánech.²⁸

Část územně plánovací dokumentace je uložena ve Státním okresním archivu Uherské Hradiště pod názvem *Studie souboru staveb, sídliště Východ, Hliníky, Terasy. Stavoprojekt Gottwaldov, dat. VI. 1979, účel SSS, hlavní projektant ing. arch. Totušek a Uh. Hradiště Východ, změna PÚP, urbanistický návrh, hlavní architekt akad. arch. Miloš Totušek, únor 1980.*²⁹ Jedná se však o návrhy, které nebyly v plném rozsahu realizovány jak z hlediska urbanistického, tak kapacitního.

Co se tedy z těchto dostupných pramenů dá o sídlištní výstavbě v Uherském Hradišti říci? Na území města jsme identifikovali celkem 7 obytných souborů sledovaného období, které jsou v následujícím textu řazeny chronologicky, dle doby výstavby.

Soustředěná bytová výstavba na území města Uherské Hradiště byla po 2. světové válce zahájena v severozápadní části města výstavbou sídliště Mojžíř I, která probíhala v letech 1951–1957. Tento soubor tedy nespádá do sledovaného období, vyplatí se mu ale věnovat pozornost pro úplnost a hlavně s ohledem na historické a urbanistické souvislosti významné pro následující bytovou vý-

8

stavbu. Sídlíště, realizované v duchu socialistického realismu, bylo určeno především pro pracovníky nedaleké kunovické továrny. Několikapodlažní zděné bytové domy, zastřešené valbovými střechami, byly umístěny do nezařazeného prostoru na základě staršího mezinárodního urbanistického plánu architekta Vladimíra Zákrejse, který jej původně navrhl pro individuální bytovou výstavbu rodinných domů. Základní komunikační rastr tvoří půlkruhově vedené soustředné ulice Jana Žižky a Prokopa Holého, ve střední ose protnuté ulicí Husovou, přímou spojnicí sídliště s historickým centrem města.

Výstavba architektonicky i technologicky podobných, tj. hmotově tradičních a zděných objektů pokračovala v období 1958–1962 severně od Smetanových sadů v lokalitě V Tůních. Zde byly několikapodlažní objekty řešeny převážně jako řadové, vymezující pravidelný geometrický rastr ulic. Navázaly tak na výstavbu obytných bloků z první čtvrtiny 20. století při ulici Dukelských hrdinů.

Záměr urbanisticky a architektonicky vhodně navázat na starší stávající zástavbu je patrný také při výstavbě obytných domů v jihovýchodní části města podél třídy Maršála Malinovského a přilehlých ulic Boženy Němcové, Rostislavové, Šafaříkové, Mojžířové a Lechové. Čtyřpodlažní, podsklepené zděné obytné domy kryté

■ Poznámky

28 Přehled stavebního vývoje města se stručným zhodnocením jednotlivých sídlištních celků poskytuje HOLÝ, Aleš. Urbanistický vývoj města po roce 1782. In ČOUPEK, Jiří a kol. *Uherské Hradiště – královské město na řece Moravě. 750. výročí založení města Uherské Hradiště*. Uherské Hradiště : Město Uherské Hradiště, 2007, s. 207–239. ISBN 978-80-239-9873-3.

29 Fond ONV UH K 612, inv. č. 825.

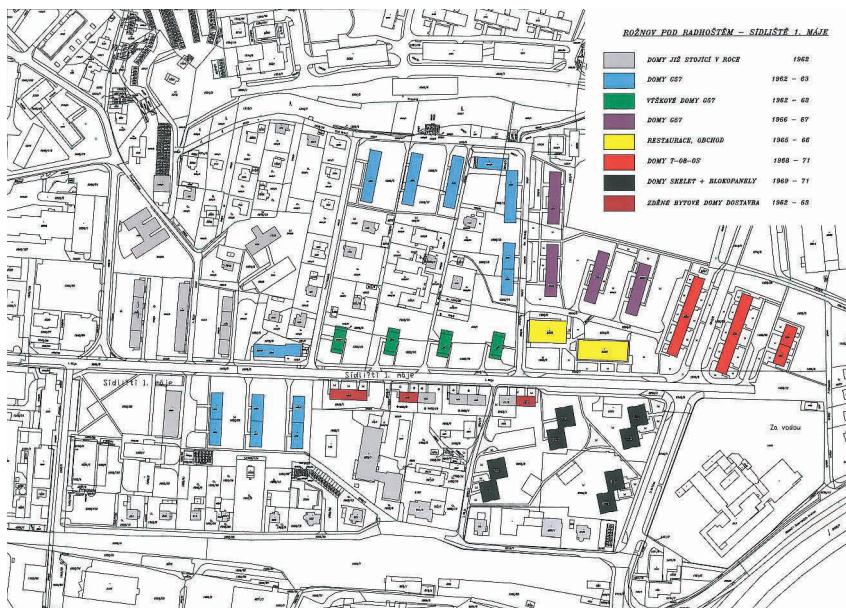
Obr. 9. Rožnov pod Radhoštěm (okres Vsetín), sídliště 1. máje, etapizace výstavby. (Autor: Jaroslav Novosad, 2015)

Obr. 10. Rožnov pod Radhoštěm (okres Vsetín), sídliště 1. máje, letecký pohled na současný stav. (Převzato z: maps.google.com, snímek z r. 2015)

valbovou střechou jsou zde řazeny podél pravidelného pravoúhlého rastru ulic jako samostatné objekty vymezující vnitrobloky se vzrostlou zelení. Během výstavby v této lokalitě byla změněna původní zděná technologie na montovaný panelový systém, a to konkrétně západně od třídy Maršála Malinovského, kde byl na území města použit poprvé.³⁰ Zděné bytové domy zde byly doplněny deskovými pětipodlažními panelovými objekty, jejichž umístění již nerespektovalo pravidelnou uliční síť, ale využilo celou plochu vnitrobloků. Později byl do jednoho z vnitrobloků vložen věžový desetipodlažní panelový bodový dům, výškově předimenzovaný vůči okolní zástavbě. Původně velkorysá urbanistická koncepce hmotově uměřených bytových domů, situovaných do prostoru zelených ploch, tak byla porušena snahou o efektivnější využití prostoru. Centrem tohoto nového obytného souboru se stalo nové náměstí Republiky, doplněné v roce 1976 hotelem Morava a nákupním centrem. Výstavba zde byla dokončena v roce 1970 předáním posledního objektu, kterým bylo obchodní centrum (předáno 30. 6. 1970) a dokončením sadových úprav (30. 8. 1970).³¹ Celková hodnota tohoto stavebního souboru byla v roce 1970 vyčíslena nákladem 70 115 000 Kčs.

Bytovou výstavbu v lokalitě podél třídy M. Malinovského lze hodnotit jako historický památkový dokument zachycující změnu technologie výstavby zděných domů na montované, a to v jednom bytovém souboru. Stejně tak lze na tomto malém prostoru sledovat změnu přístupu v urbanistickém řešení zástavby, kdy byl původně kvalitní urbanistický soubor nepříznivě upraven ryze účelově a ekonomicky. Tento negativní trend můžeme sledovat v řadě dalších případů.

V letech 1968–1973 pokračovala bytová výstavba v lokalitě Pod Svahy s celkovou kapacitou 650 bytů. Studie souboru stavebního sídliště v této části města měla být schválena radou ONV v roce 1969.³² Bytové domy zde byly realizovány v panelové technologii T 06 B a výstavba byla rozdělena na dvě etapy. V první etapě bylo v souboru pěti bodových devítipodlažních domů do konce roku 1970 předáno 484 bytů. Ve druhé etapě byly situovány do vnitrobloku vymezeného ulicemi Rostislavova, Mojžírova a 28. října deskové pětipodlažní domy s kapacitou 168 bytů. Součástí souboru byla občanská vybavenost zastoupená objektem prádelny, školkou

9

10

a jeslemi, pavilonem služeb a obchodním provozem. Plán úplného dokončení sídliště včetně občanské vybavenosti a sadových úprav byl stanoven na 30. 6. 1973 a byl také dodržen.

V letech 1970–1973 byla západně od historického jádra města v blízkosti toku řeky Moravy realizována výstavba menšího obytného souboru v lokalitě Stará Tenice, kde bylo umístěno 11 čtyřpodlažních bodových objektů, provedených ve zděné technologii s počtem 192 bytů. Výstavba byla prováděna převážně podnikovou a svépomocnou formou s nákladem 34 266 000 Kčs. Soubor hmotově menších objektů je situován v klidném prostředí s dostatečným prostorem a vzrostlou zelení. Tato kvalitní obytná lokalita byla v 80. letech na nábreží řeky Moravy doplněna o tři výškově předimenzované panelové domy.

V roce 1971 byla zahájena výstavba sídliště Mojžíř II v lokalitě zvané Štěpnice, jihozápad-

ně od historického jádra města. Rozsáhlejší obytný soubor komunikačně navázal na starší sídliště Mojžíř I, a to pokračováním ulice Husovy v nové sídlištní části nazvané Štěpnická. Záměr bytové výstavby v této lokalitě byl projednán a schválen místními či okresními národními výbory již v roce 1958. Při revizi směrného územního plánu v roce 1964 bylo zhodnoceno místo Štěpnice z hlediska technického i ekonomického jako vhodné pro soustředěnou bytovou

■ Poznámky

30 Viz HOLÝ, A., cit. v pozn. 31. S. 222.

31 B. a. Z jednání rady Mě NV v Uh. Hradišti. *Zpravodaj města Uherské Hradiště*. 1970, č. 4, str. 4. Bez ISSN.

32 B. a. Důležité úkoly našeho města. *Zpravodaj města Uherské Hradiště*. 1971, č. 4, str. 20. Bez ISSN.

11

Obr. 11. Rožnov pod Radhoštěm (okres Vsetín), sídliště I. máje od jihozápadu – snímek ze 70. let 20. století. (Foto: Archiv Věry Horové)

výstavbu.³³ Mezi řádky lze vyčíst, že příprava a výstavba vyvolaly negativní reakce části občanů, neboť sídliště mělo nahradit zahradní kolonii, a jeho výstavbě tak předcházela výkup pozemků, asanace zahradních objektů a jednoho rodinného domku. Během výstavby měla být zachována vhodná stávající zeleň a ovocné stromy postupně nahrazovány okrasnou zelení.

Předběžný návrh podrobného územního plánu sídliště ve Štěpnicích zpracovala projekční skupina Stavoprojektu Gottwaldov pod vedením Ing. arch. A. Kubečky.³⁴ Podrobnosti návrhu zatím známe jen z popisu zprávy ve Zpravodaji. Sídlíště mělo podle plánu nabídnout více než tisíc bytů a výstavba zde probíhala do roku 1980. Realizovaný bytový soubor zahrnuje čtyř- a osmipodlažní bytové domy, které byly postaveny v panelové technologii T 06 B. V urbanistické skladbě jsou osmipodlažní domy situovány v okrajové části souboru a vytvářejí tak prstenec kolem nižší zástavby. Ve východní a jižní části jsou umístěny dlouhé deskové domy, v západní části při nábřeží řeky bodové výškové objekty. V centru souboru jsou soustředěny čtyřpodlažní objekty s budovou mateřské školy. Další objekty občanské vybavenosti byly lokalizovány do okrajové části sídliště, při vstupu ze strany historického centra. V roce 1975 byla severně od sídlištního celku dokončena budova základní školy pro 27 tříd.

Nejrozsáhlejší obytný soubor staveb na území města Uherské Hradiště byl koncem 70. let 20. století plánován ve východní části katastru města s přesahem na katastrální území Mařatic.

Tento soubor, členěný na 8 staveb, zahrnoval rozsáhlou individuální výstavbu rodinných domů a výstavbu vícepodlažních bytových bloků. Pro dané území byla zpracována studie souboru staveb *Obytný Soubor UH. Hradiště – východ, Gottwaldov červenec 1979, zak. č. 8004-006-450-01 Stavoprojekt Gottwaldov, vedoucí ateliéru ak. arch. M. Totušek, hlavní architekt stavby I. Ing. arch. B. Leinert, hlavní architekt stavby II-VIII Ing. arch. L. Pastrnek.*

Stavba I zahrnovala bytové domy v lokalitě Hliníky. Přepokládaný počet 511 bytů zde byl navržen v 391 řadových rodinných domcích. Zvoleny byly typové objekty Ř 36-2/4, 70-2/6, 58-2/6, 61-2/5, 68-3/6, R4223-1, které byly převzaty z katalogu rodinných domků z roku 1975 a 1978. Nizkopodlažní zástavba bytů byla v lokalitě limitována ochranným pásmem letiště Kunovice.

Stavby II–VIII v části zvané Terasy předpokládaly vícepodlažní bytové domy v technologii OP 1.11. Jednalo se o celomontovaný panelový dům, jehož základní půdorysné parametry byly v násobcích modulu 60 cm. Výšková hladina zástavby byla i zde omezena ochranným pásmem letiště Kunovice. V náhorní rovině byla proto zvolena čtyřpodlažní zástavba, v okrajových částech pěti- nebo šestipodlažní, objekty v jižní části Teras byly plánovány jako osmipodlažní. Navrženy byly řadové a bodové sekce. Ekonomické a funkční parametry počítaly s celkovým počtem 4 434 bytů s užitkovou plochou celkem 251 276 m² a obytnou plochou 170 754 m², průměrná podlažnost byla 5,2. Při porovnání výše uvedené studie se skutečným stavem realizovaného sídliště je patrné, že původní návrh nebyl zcela naplněn. Po roce 1980 došlo ke změně jak v návrhu uliční sítě a urbanistické struktury, tak v rozsahu kapaci-

ty souboru. V uvedené lokalitě byla realizována rozsáhlá kolonie převážně řadových rodinných domků a jeden ucelený soubor obytných bloků včetně objektů občanské vybavenosti. Jednotlivé obytné bytové domy byly realizovány v souladu s původním návrhem v technologii OP 1.11 postupně v rozmezí let 1980–1985. Soubor měl zajistit 461 bytových jednotek. Budovy jsou čtyřpodlažní, podsklepené. Jednotlivé objekty jsou soustředěny do uzavřených pravoúhlých bloků rozdělených pravoúhlým rastrem ulic.

Objekty občanské vybavenosti byly realizovány v technologii MS OB jako montovaná skeletová soustava se sloupy o průřezu 40/40 (45/45) se skrytými stropními průvlaky s keramickým obvodovým pláštěm. Občanská vybavenost zahrnuje jesle, zdravotní středisko, mateřskou školu, základní devítiletou školu, služby, maloobchodní zařízení, restaurační zařízení a kulturní zařízení.

V rámci první etapy průzkumu bylo v Uherském Hradišti zdokumentováno osm obytných souborů. Sídlíště Mojmir I nespádá časově do sledovaného období a bylo do souboru zařazeno s ohledem na souvislost s navazujícím sídlištěm Mojmir II. Sídlíště V Tůních, tř. Maršála Malinovského, Pod Svahy a Stará Tenice představují menší soubory, situované do prostoru historické zástavby nebo v její bezprostřední blízkosti a nepředstavují samostatné kvalitní celky se specifickou urbanistickou kvalitou. V případě sídliště na tř. Maršála Malinovského došlo již v 80. letech 20. století k druhotnému zahuštění zástavby, a tím znehodnocení původní koncepce.

K podrobnějšímu zhodnocení a hlubší analýze je tak možno doporučit především sídlíště Mojmir II (lokalita Štěpnice) a sídlíště Východ. V těchto lokalitách probíhala výstavba na zelené louce a předcházela jim ucelená urbanistická studie, byly zde realizovány nebo aspoň plánovány s ohledem na prostorové možnosti větší urbanistické celky.

Sídlíště Mojmir II se zachovalo ve své urbanistické struktuře v původní autentické podobě, bez výrazných intervencí a zásahů. Morfologie území je dána rovinatou plochou podél řeky na okraji lužních lesů. Hlavní komunikační osu tvoří ulice Štěpnická navazující na ulici Husovu jako přímou spojnici s navazujícím sídlištěm Mojmir I a historickým centrem města. Tato ko-

■ Poznámky

33 Jak dál v bytové výstavbě. *Zpravodaj města Uherské Hradiště*. 1969, č. 3, str. 1. Bez ISSN.

34 K návrhu podrobného územního plánu sídliště Štěpnice. *Zpravodaj města Uherské Hradiště*. 1970, č. 3, str. 21. Bez ISSN.

Obr. 12. Kroměříž (okres Kroměříž), sídliště Bělidla, 70. léta 20. století, pohled od východu. (Foto: Vladimír Medek, převzato z: <http://www.suj-spacilova3032-km.est-ranky.cz> [cit. 20. listopadu 2015])

Obr. 13. Otrokovice (okres Zlín), sídliště Trávníky, letecký pohled. (Převzato z: maps.google.com, snímek z r. 2015)

však pouze zlomkem původně plánovaného záměru. Z většiny zde byla uskutečněna individuální výstavba řadových rodinných domů bez centrálního městského prostoru. Z obytného souboru panelových domů byla realizována jen část. Domy jsou zde situovány do uzavřených bloků s vytvořením klidové zóny bez negativního dopadu motorové dopravy, což v Uherském Hradišti znamenalo novou kvalitu v tvorbě panelových sídlišť. Celek nebyl v době realizace dokončen. Jedná se však o jediný soubor většího rozsahu, u něhož byly zjištěny původní plány.

12

13

Rožnov pod Radhoštěm

Na rozdíl od moderního Zlína a historického královského města Uherského Hradiště je Rožnov pod Radhoštěm malým sídlem v podhůří Beskyd, které se až do poloviny 20. století rozvíjelo postupným urbanistickým vývojem založeným převážně na existenci menších průmyslových podniků a s nimi souvisejících vilových čtvrtí a nezbytnou občanskou výstavbou. Změna přichází na přelomu 40. a 50. let 20. století, kdy začíná výstavba továrny Tesla na rozsáhlých plochách na západním okraji města severně od železnice. V souvislosti s tímto investičním impulsem se na území města začínají budovat nové sídlištní celky. V období mezi lety 1950–1990 byla v Rožnově realizována sídliště Záhumení, 1. máje, Dolní Paseky, Koryčanské Paseky, Písečná a Jižní Město.

Do sledovaného období je možno zařadit především sídliště 1. máje. Jak se dozvídáme z dokumentace sídliště uložené v archivu stavebního úřadu města Rožnova, práce na realizaci byly zahájeny dokumentem „Program výstavby pro zpracování podrobného územního plánu sídliště 1. máje“ zpracovaným Komisí pro výstavbu Městského národního výboru v Rožnově pod Radhoštěm v listopadu 1960. Následně byl ve spolupráci se stavebním úřadem proveden výběr staveniště a na jeho základě byla odborem výstavby ONV ve Vsetíně dne 14. 1. 1961 zadána zakázka Krajskému projektovému ústavu pro výstavbu měst a vesnic Ostrava, pobočka Olomouc, pro zahájení prací na vypracování podrobného územního plánu sídliště 1. máje v Rožnově pod Radhoštěm. Práce byly zahájeny dne 31. 3. 1961. Vedoucím ateliéru byl Ing. arch. K. Typovský, hlavním projektantem Ing. arch. Gardavský.

munikace současně vytváří jihovýchodní okraj obytného souboru. Ten na západní a severozápadní straně navazuje na přírodní útvary v podobě lužních lesů a toku řeky Moravy, což vytvořilo podmínky pro realizaci klidového obytného prostoru. Uliční síť je řešena v geometrických, převážně pravoúhlých liniích. Prostor je zřetelně rozdělen na část bydlení a občanské vybavenosti, která byla situována na severním, respektive severovýchodním okraji sídliště. Realizovaný bytový soubor zahrnuje čtyř- a osmipodlažní bytové domy, které byly postaveny v panelové technologii T 06 B. V urbanistické skladbě jsou osmipodlažní domy situovány v okrajové části souboru a vytvářejí tak prstenec kolem nižší

zástavby. V předběžném posouzení lze sídliště Mojmír II hodnotit jako kvalitní obytný soubor, který zohlednil svou urbanistickou strukturou starší obytné celky a okolní zástavbu. Využil přírodních podmínek k vymezení poměrně klidového obytného prostoru s dostatečnou plochou zeleně a veřejných prostor. Jedná se tedy o celek, který by mohl splňovat parametry pro případnou památkovou ochranu.

Sídliště Východ mělo být podle plánů nejrozsáhlejším urbanistickým počinem obytného souboru. Specifické přírodní podmínky ve svažitém terénu a na blízké výšině nabývaly možnost zajímavého urbanistického řešení. Napovídají tomu projekční přípravné práce. Skutečnost je

K výstavbě bylo vybráno území ležící na severozápadě obytné části města, vymezené na západním okraji rozvíjejícím se areálem národního podniku Tesla Rožnov, na jižní straně drážním kolejištěm a plochami železničního nádraží, na východní straně plánovanou příjezdovou komunikací k závodu MOP (dnešní ulici 5. května) a na severní straně úpatím zalesněného svahu. Území má plochu cca 18 ha. Hlavní podélnou kompoziční osou se stala dnešní ulice 1. máje, směřující od města k Tesle.

Území se sice nacházelo ve výhodné poloze mezi historickým jádrem města Rožnova a dvěma velkými výrobními podniky – Teslou Rožnov a MOP –, nicméně příprava i realizace musela vyřešit řadu problémů. Stávající území již bylo značně rozestavěno bytovými objekty i množstvím rodinných domů, v okrajové poloze se dále nacházel komplex budov Šlechtitelského a semenářského podniku a ustájecích objektů zemědělské školy. Značné omezení pak představoval funkční hřbitov.

Celé území bylo určeno pro diferencované využití „obytnou víceetážovou kolektivní zástavbou“, dále pro „vyšší občanskou vybavenost“ pro rozvoj tehdejšího Šlechtitelského a semenářského podniku, u areálu Tesly byly rezervovány plochy pro parkoviště, byly potvrzeny plochy vybudované závodní mateřské školy a jeslí. Území hřbitova bylo navrženo pro další využití formou veřejné zeleně. Zásadním urbanistickým záměrem bylo přiblížit novou občanskou vybavenost co nejvíce ke starému obytnému území co nejbližší středu okrsku i k výhledově zabydlenému území tak, aby cesta k ní a pak dále do práce byla přímá a plynulá, bez zbytečných oklik a vracení. Dalším cílem bylo spojení objektů jeslí a mateřské školy s jejich okolím tak, aby tvořily se stávající i plánovanou zástavbou organický územní celek s dostatečnými plochami vnitřní zeleně a hřišť.

V rámci tohoto podrobného územního plánu byla v první etapě výstavby v roce 1963 plánována výstavba 200 bytů, ve druhé etapě v roce 1964 130 bytů, celkový plánovaný rozsah sídliště byl cca 420 bytů, při plánovaném počtu 3,45 osob na byt to mělo tedy být cca 1 450 obyvatel.

Při tvorbě urbanistického konceptu sídliště byla v maximální míře respektována výstavba realizovaná zde v předcházejícím období – činžovní obytné objekty T 12 a T 13 v severozápadní a jihovýchodní části území a svobodárna T 20 v západní části území. Nově trasovaná ulice 1. máje je koncipována jako reprezentativní městská třída umožňující přístup k areálu Tesly, kde před budovou jejího generálního ře-

ditelství byl již v 50. letech vytvořen parkově upravený prostor, do kterého ulice 1. máje ústí. Přechodovými a propojujícími objekty mezi staršími zděnými domy a novou výškovou zástavbou jsou pětipodlažní deskové bytové domy realizované v letech 1962–1963 v technologii G 57. Urbanistickou osou nového sídliště jsou dominantní výškové objekty doplněné objekty dvoupodlažní občanské vybavenosti. V rámci návrhu řešeného území byly nakonec akceptovány nepříliš vhodně urbanisticky a provozně situované objekty mateřské školy, jeslí a především závodních individuálních garáží v severozápadní části území, které značně narušily nebo ztížily ideální formování sídlištní urbanistické skladby. Stejně tak byla v daném území akceptována naprostá většina stávajících rodinných domů. Území severně od ulice 1. máje bylo postupně ve třech etapách (první etapa 1962–1963, druhá etapa 1966–1967, obě v technologii G 57, třetí etapa 1968–1971 v technologii T 08 OS) zastavěno řádkově osazenými pětipodlažními deskovými bytovými domy.

V rámci řešení urbanistické skladby území se bylo nutno vyrovnat s existencí právě zrušeného městského hřbitova, který se nyní po 50 letech stává novou, pietně využívanou parkovou plochou sídliště.³⁵

Sídliště 1. máje v Rožnově pod Radhoštěm představuje příklad nově koncipovaného obytného souboru respektujícího starší zástavbu území. Nové urbanistické řešení vytváří reprezentativní přístupovou ulici od města k novému průmyslovému areálu. Dominantními objekty této třídy se stala dvoupodlažní občanská vybavenost a na ni navazující 4 výškové obytné domy, sídliště jako celek si však přesto udrželo příznivé lidské měřítko. Sídliště bylo vybudováno bez výraznějších vyvolaných demolí a svým umístěním v odsazené lokalitě za řekou negativně neovlivnilo siluetu historického jádra města. S ohledem na tyto skutečnosti je možno toto sídliště hodnotit jako zdařilý příklad urbanistické tvorby 60. a počátku 70. let 20. století v malém městě východní Moravy.

Výběr dalších sídlišť 60. – 70. let 20. století ve Zlínském kraji

Jak bylo řečeno, na území Zlínského kraje bylo v první etapě průzkumu ze sledovaného období identifikováno celkem 50 obytných souborů rozdílného rozsahu i kvality. Z tohoto počtu je v příštím období projektu počítáno s detailnějším průzkumem následujících lokalit:

Kroměříž – sídliště Slovan I, Slovan II, Bělidla, Oskol a Zachar, Chropyně – sídliště Na Dílech, Uherský Brod – sídliště Pod Vinohrady,

Otrokovice – sídliště Trávníky, Vsetín – sídliště Luh a Rokytnice a Valašské Meziříčí – sídliště Křížná a Pod Oborou.

K možné památkové ochraně sídlištních celků

Sídlištní celky sledovaného období se nacházejí prakticky ve všech městech Zlínského kraje, samozřejmě se jedná o celky rozdílného rozsahu i kvality. Zjištěním vzešlým z plošného průzkumu je skutečnost, že tato sídliště byla budována především tzv. na zelené louce, rozsah vyvolaných demolí byl minimální. Případná možnost památkové ochrany vybraných souborů je podle autorů článku věcí dalšího vývoje. V průběhu plošného průzkumu byly v některých městech lokalizovány urbanistické soubory řešící oddělení pěších tahů od dopravy, zásobování obchodů bez kolize s hlavními pěšími tahy, různé formy členění a urbanistické skladby obytných bloků s vytvořením uzavřených klidových zón bez dopravy. Stejně tak byly identifikovány soubory, které v rámci možností zprůměrněného stavebnictví vytvářejí hmotově pestrou zástavbu, která po doplnění vzrostlou zelení vytváří příjemné životní prostředí pro obyvatele. Komplexní vyhodnocení těchto urbanistických kvalit bude možno provést až po detailnějším průzkumu všech sídlišť na závěr projektu. Otázka případné možnosti památkové ochrany zatím zůstává otevřená. K dané problematice dosud není zpracovaná metodika, stanovení památkových hodnot těchto novodobých urbanistických souborů by tedy do značné míry mohlo být hodnocením subjektivním. Pokud se jedná o hledisko urbanistické originality a autenticity aktuálního stavu, jeví se jako nejhodnotnější soubor sídliště Jižní Svahy ve Zlíně; vzhledem k dále probíhajícímu výzkumu je ale třeba očekávat korekce a doplnění dosavadních poznatků.

Článek vznikl v rámci výzkumného cíle Průzkumy a prezentace architektury 19. a 20. století, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury dlouhodobého koncepčního rozvoje (DKRVO) výzkumné organizace NPÚ.

■ Poznámky

35 <http://zlin.cz/519759n-roznovsky-hrbitov-prosel-revitalizaci> [cit. 10. listopadu 2015].